

DORICA NEMETH-EHRLICH

Arheološki muzej u Zagrebu

HELENISTIČKI GUTUSI IZ ARHEOLOŠKOG MUZEJA U ZAGREBU

UDK 904:738.023.4(37)(497.13)

Izvorni znanstveni rad

U ovom su radu obrađeni helenistički crnofirnisani reljefni gutusi iz Nugent-ove zbirke vaza, koja se čuva u Arheološkom muzeju u Zagrebu. Njihova nalazišta su nepoznata, a po stilskim karakteristikama mogu se pripisati južnoitalskoj keramičkoj proizvodnji. Po obliku smo ih podijelili na tri tipa, a po načinu izrade i obradi reljefa pokušali odrediti apulske, odnosno campanske radionice. Mogu se datirati od kraja 4. do početka 2. st. p. n.e.

Posebno obilježje posuda koje nose ime guttus jest vrlo uski izljevak kroz koji tekućina može izlaziti vrlo polagano i odmjerno. Ime guttus dolazi od riječi guttatim što znači izlivanje kap po kap.¹ U terminologiji rimske keramike i stakla ovim imenom nazivaju se posude različitih oblika, koje imaju uski izljevak. Gutusi koji su u ovom radu obrađeni imaju okruglo spljošteno tijelo s prstenastom ručkom smještenom bočno u odnosu na izljevak i stoje na višoj ili nižoj prstenastoj nozi.

U literaturi se posude takvog oblika ponekad nazivaju askosima², ali taj naziv nije opravdan jer je za askos karakteristična lučna trakasta ručka koja premošćuje tijelo posude, a i po gondolastom obliku tijela i kvaliteti izrade askos se znatno razlikuje od gutusa.³ Svojom postranom ručkom gutus predstavlja

¹ W. Hilgers, *Lateinische Gefäßnamen*, Düsseldorf, 1969, p. 58, 192, — Pauly-Wissowa, *Real-Encyclopädie der classischen Altertumswissenschaft*, Stuttgart, 1912, p. 1953. — MM. CH. Daremberg-EDM. Saglio, *Dictionnaire des antiquités grecques et romaines*, Paris, 1886, p. 1674. — R. Pagenstecher, *Die Calenische Reliefkeramik*, Jahrbuch des Kaiserlich Deutschen Archäologischen Instituts VIII, Berlin, 1909, p. 90 sqq.

² A. J. Evans, *Antiquarian researches in Illyricum*, *The Archaeologia*, XLVIII, 1883, p. 44, pl. II.

³ u. Rudiger, *Askoi in Unteritalien*, *Mitteilungen des deutschen Archäologischen Instituts, Römische Abteilung*, 73/74, Heidelberg: *ig¹/J*, p. 3.

specifičan južnoitalski oblik, koji se ne može vezati za antičke niti za rimske keramičke oblike, pa, po svemu sudeći, autohton je i vuče korijene od keramičkih formi ranijih stoljeća, dok korijeni oblika askosa leže u grčkoj keramičkoj proizvodnji.

Oblik i male dimenzije gutusa su svakako prilagođeni njegovoj namjeni. Uski otvor izljevka, osim što je omogućavao polagano izlivanje, sprečavao je također brzo kvarenje sadržaja. Upotrebljavani su za mirisna ulja i tekućine za pranje ruku u palestrama i termama, zatim za držanje jestivog ulja i za točenje vina. U sakralne svrhe služili su također za čuvanje žrtvenog ulja. Korišteni su i za punjenje svjetiljki i to onih otvorenog tipa. Smatra se da su služili i za hranjenje djece, ali u tu svrhu mogli su možda služiti samo gutusi s glatkim i jednostavnim izljevkom. Većina autora, međutim, nije sklona gutusu pripisati ovu namjenu.⁴ Za hranjenje djece korištene su posude nešto drukčijeg oblika (u literaturi se nazivaju baby feeder ili Saugflasche) kao, na primjer, posuda iz dječjeg groba u Demir-kapiji, koju autor ipak naziva gutusom.⁵

Pojava gutusa pada u vrijeme druge polovice 4. st.p.n.e., kada se umjetnost južne Italije razvija pod utjecajem grčkih i istočnih helenističkih centara. U 3. st.p.n.e. crnofirnisani reljefni gutusi su, uz šalice, najmasovnije izrađivani i upotrebljavani, naročito u Kanipaniji i Apuliji. U prvoj polovici 2. st. p.n.e. još uvijek se proizvode, uglavnom za potrebe Etrurije, koja je imala minimalnu vlastitu produkciju, a bila je jedan od glavnih potrošača te robe.

Prijelaz od slikane crno i crvenofiguralne keramike, koja je dostigla svoj cvat u 6. i 5. st. p.n.e., na keramiku ukrašenu reljefom išao je postupno. Već potkraj 5 st.p.n.e. javlja se na slikanim vazama reljefni ukras apliciran na posudu. Od druge polovice 4. st. p.n.e. reljef dobiva važnu ulogu jer je reljefna keramika služila kao nadomjestak za metalno posuđe. Taj prijelaz predstavlja raskid sa stoljetnom tradicijom oslikavanja, pa nije čudno što se baš u Aleksandriji, pod utjecajem jake domaće tradicije, vrlo rano javila reljefna keramika koja je imala utjecaj i na južnoitalsku. Isti prijelaz se može pratiti i na grčkoj keramici tako da u istočnom Sredozemlju imamo predstadije i paralele za donjoitalsku reljefnu keramiku. Reljefna dekoracija širi se također iz Aleksandrije i Grčke prema južnoj Rusiji i Maloj Aziji, pa južnoitalska crna reljefna keramika ima dosta zajedničkog s robom iz tih centara.⁶

Na gutusima se može također pratiti prijelaz od oslikavanja na reljefno ukrašavanje. Na ranijim primjercima iz 4. st. p.n.e. ujedinjene su tehnike slikanja i reljefa tako da je tijelo oslikano a u medaljonu je reljef na kojem su pojedini dijelovi potcrtani bojom, da bi napokon oslikavanje bilo potpuno izostavljeno.⁷ Umjesto toga trbuh je ukrašen plastičnim kanelurama, a cijela posuda prevučena crnim firnisom, kojem se dodavanjem olova nastojalo dati metalni sjaj. Donjoitalski lončari su reljefom, kanelurama i crnim firnisom nastojali imitirati

⁴ K. Schauenburg. Zu einem Guttus der Kieler Antikensammlung, *Mitteilungen des Deutschen Archaeologischen Instituts, Römische Abteilung*. 80/2, 1973, p. 192. — W. Hilgers, o.c. p. 59.

⁵ D. Vučković-Todorović, *Antička Demir Kapija*, *Starinar n.s.* XII, 1961, p. 253.

• R. Pagenstecher, o.c. p. 6 sqq.

⁷ K. Schauenberg, o.c. T. 53:- — R. Pagenstecher, o.c. p. 120 sqq.

Slika 1

Slika 2

metalno posuđe. Izljevak i ručka posebno su rađeni i naknadno spajani sa posudom, čime se također slijedi princip izrade metalnog posuđa. Tijelo gutusa se formiralo tako da je na sredini ostavljen otvor s uskim rubom s unutarnje strane koji je služio za držanje medaljona posebno izrađenog iz kalupa.⁸ Ovaj princip izrade medaljona bio je pogodan za masovnu proizvodnju reljefa. Nema više pojedinačne umjetničke izrade, te se iste maske ili glave mogu naći na gutusima kao i na drugim vrstama posuda, npr. na reljefnim šalicama koje su izrađivane u istim radionicama.

Zbog velike potražnje i masovne potrošnje crne reljefne keramike djelovao je potkraj 4. i u 3. st. p.n.e. niz keramičkih centara u kojima se izrađivala samo ova vrsta keramike. U proizvodnji apulskih centara (Ruvo, Canosa, Lecce, Tarent i Bari) i campanskih središta (Cales, Calvi, Capua, Teano) gutus je imao značajno mjesto.⁹ Ne može se točno odrediti razlika između proizvoda ovih centara, ali se ipak mogu navesti neke osnovne razlike koje su uočene između apulskih i campanskih gutusa. U Apuliji je nađen velik broj gutusa među kojima su rijetki campanski primjerci, pa se pretpostavlja da su apulske radionice uglavnom pokrivale svoje potrebe. Eksport također nije bio velik; dokazan je samo za Modenu i provinciju Vicenzu. Na medaljonima apulskih gutusa su pretežno izrađivane maske i glave. Firnis je gust i deblje nanesen na posudu, a česta je i srebrna prevlaka za postizanje metalnog sjaja. Forma je masivnija, noga viša a vrat dugačak. Kao karakteristiku za apulski proizvod može se donekle uzeti i traka na nozi, bez firnisa, koja se javlja gotovo redovito i na gnatia-vazama. Campanski gutusi nađeni u velikom broju u Etruriji i na Siciliji govore o znatnoj proizvodnji za eksport. U pravilu imaju crni firnis visokog sjaja i odlične kvalitete koji pokriva čitavu posudu. Noga je niska a izljevak kratak i elegantno zavnut. Kanelure su dublje i pažljivo oblikovane.

Od campanskih keramičkih centara vrlo je značajan Cales premda predstavlja manji dio keramičke proizvodnje. Jedino su caleski majstori u vrijeme cvata proizvodnje (druga polovica 3. st.p.n.e.) signirali posude, stavljali pečat sa svojim imenom i mjestom proizvodnje, čime su htjeli istaknut i porijeklo i kvalitetu proizvoda.¹⁰ Poznat je samo jedan signirani gutus i to s imenom Attilius, pa izgleda da se gutuse u principu nije signiralo.¹¹ Može se pretpostaviti s priličnom sigurnošću da su izrađivani u istim radionicama od istih majstora kao i šalice koje su signirane. Sa 57 natpisa na šalicama dobiveno je 14 imena umjetnika. Najznačajnije su radionice Gabinius (iz koje su poznati majstori triju generacija a djelovali su od 250-160 god. p.n.e), Canoleusa (koji je imao keramičke pogone i izvan Calesa a proizvodio je uglavnom za Etruriju), te Attiliusa, iz koje su poznata dva majstora čiji je djelokrug ograničen na okolicu Calesa. Kod gutusa koji se mogu grupirati oko caleskih signiranih šalica, po sličnosti reljefa na dnu šalica i po sličnosti izrade, možemo govoriti o caleskom stilu, bez obzira

⁸ R. Pagenstecher, o.c, p. 126 sqq.

⁹ R. Pagenstecher, o.c, p. 136 sq.

¹⁰ R. Pagenstecher, o.c, p. 152 sq.

¹¹ R. Pagenstecher, o.c, p. 105, katalog 231b.

na mjesto nalaza i izrade. Najljepši reljefi sa scenama jahača u borbi, amazonki i grifona ukrašavaju desetak gutusa koji potječu iz Nole, pa se može pretpostaviti i postojanje nolanske radionice u jugoistočnom dijelu Campanije.¹²

U zbirci Nugent Arheološkog muzeja u Zagrebu (koja je nabavljena 1894. god. a sadrži oko tisuću i petsto crno i crvenofiguralnih vaza) nalaze se i 23 crno-firnisana gutusa, kod kojih nema ornamentalnog ukrasa, nego se pogled s rubova posude odvodi prema centru gdje se nalazi medaljon s reljefom. Prema obliku možemo razlikovati tri osnovna tipa:

- Tip I — Okruglo spljošteno tijelo na nozi. Cjevolik izljevak prema vrhu proširen s izvrnutim rubom. Prstenasta ručka bočno položena u odnosu na izljevak. Na gornjoj plohi medaljon s reljefnim ukrasom.
Varijanta A — niža noga i vrat manje ili više koso položen.
Varijanta B — izrazito visoka noga i vrat sasvim okomit.
- Tip II — Okruglo spljošteno tijelo na niskom postolju. Vrlo kratak izljevak. Prstenasta ručka bočno položena u odnosu na izljevak. Na gornjoj plohi je medaljon s reljefom.
- Tip III — Tijelo zvonolikog oblika sa širokim stajaćim prstenom, vrlo kratak izljevak. Prstenasta ručka bočno položena u odnosu na izljevak. Na gornjoj plohi medaljon.

Osnovna razlika između prvog i drugog tipa je u dužini i obliku izljevka, dok se treći tip razlikuje od prva dva po obliku tijela. Unutar tipova također postoje razlike u oblikovanju. Najveći broj naših gutusa pripada prvom tipu kod kojega se mogu pratiti i apulske i campanske značajke u obliku i ukrasu. Visina profilirane noge varira od izrazito visoke do sasvim niske. Tijelo je više ili manje spljošteno, a izljevak kratak i fino izvijen ili dugačak i ravan, okomito ili koso položen, s profiliranim, nekad visećim rubom. Kod gutusa ovog tipa površina trbuha je raščlanjena užim ili širim, plicim ili dubljim kanelurama ili su one naznačene samo urezima. Kvaliteta i boja firnisa također varira od crnog sjajnog do sivo-crnog i smeđe-sivog bez naročito sjaja, mjestimice providnog. Boja gline pretežno je crvenkasta, a kod pojedinih žućkasta ili žućkasto-crvenkasta. Iz ove grupe bi po masivnoj formi (visoka noga, dugi ravni vrat), plitkim kanelurama, nefirnisanoj traci na nozi i reljefnim glavama u medaljonu mogli izdvojiti gutuse kat. br. 1, 2, 5, 8, 9, 15 kao apulske, dok niža noga, fino zavnut kraći izljevak, pažljivo modelirane dublje kanelure i u medaljonu scene u plitkom reljefu vrlo fine izrade karakteriziraju gutuse campanske proizvodnje, što je vidljivo na primjercima kat. br. 4, 6, 12 i 14. Ostalim gutusima iz ove grupe ne može se odrediti provenijencija.

Na medaljonima čija je površina definirana veličinom i oblikom prikazani su motivi iz grčke mitologije. Najveći broj vezan je za Dionisov kult, što je vjerojatno bilo u vezi s njihovom namjenom. Pojavljuju se mitološki likovi — glave u visokom i plitkom reljefu: Dionis, satir, Menada, Zeus, Meduza i mitološke scene u plitkom reljefu: amazonmahija, smrt Penteusa, Nereida na hipokampu, scena iz Orestije, vinogradarska scena te prikaz grifona. Reljefi su međusobno

¹² R. Pagenstecher, o.c, p. 137.

vrlo različiti po stilskim karakteristikama i po načinu i finoći obrade. Oni pokazuju neujednačenost u tretmanu detalja i raspon od realističkog prikaza do shematizacije.

Pažnje je vrijedan prikaz bradatog Dionisa u visokom reljefu s gutusa (kat. br. 5, T. 4:1), koji je po tehnici izrade vrlo sličan radovima u metalu, naročito po obradi kovrčave kose i brade oblikovanih u pramenovima, pa možemo čak pretpostaviti da je kalup izrađen direktno od metalnog predloška. Usporedimo li glavu Dionisa sa srebrnom pločom iz berlinskog muzeja, sličnost tehnike je evidentna.¹³ Tanak sloj crnog sjajnog firmisa ističe sve detalje plastično modeliranog lica, kose i brade. Glava dominira na glatkoj i praznoj pozadini što je uobičajeno u helenizmu. Vrlo slične glave Dionisa poznate su s gutusa iz Berlina i Hamburga.¹⁴ Izražajna glava Zeusa (kat. br. 2. T. 4 : 2) u jednakom je odnosu prema pozadini kao i Dionisova, ali su lice, kosa i brada riješeni na skulptorski način, u u većim plohama. Glave satira Dionisovih pratilaca prikazane su na četiri gutusa (kat. br. 1, T. 1 : 11, T. 5 : 3; kat. br. 10. T. 5 : 4; kat. br. 9, T. 5 : 2; kat. br. 8, T. 5 : 1). Na sva četiri primjerka prikazana je glava bradatog satira bujne brade i kose iz koje vire kozje uši (tipične za helenističke satire). Lica su im gruba, gotovo groteskna, a način obrade kose i brade varira od toreutske preciznosti do manje ili više izraženog shematizma. Prikazi glave satira su vrlo česti na medaljonima gutusa.¹⁵ Na gutusu (kat. br. 7, T. 4 : 3) čiji medaljon nosi glavu Meduze s karakteristično širokim licem koje uokviruje uredno složena kosa, glava ispunjava cijeli medaljon, a prevučena je sjajnim crnim firmisom. Našoj meduzi su slične dvije s gutusa iz Barija koji su pripisani stilu Cales-a.¹⁰ Mitološke scene s naših gutusa rađene su u plitkom reljefu i pokazuju neosporan utjecaj grčke postklasične i helenističke umjetnosti.¹⁷ To su isječci prikaza kakve nalazimo na reljefnim frizovima koji su ukrašavali arhitekturu ili sarkofage. Na medaljonu gutusa (kat. br. 11, T. 4 : 1) sa scenom borbe koja je prilagođena kružnom obliku i riješena u jednom planu, tijelo konja je deformirano. O detaljima kao što su obrada lica ili odjeće nije se vodilo računa. Reljef je prekrit debljim slojem firmisa nepažljivo nanesenim, a uz rub su vidljivi otisci prsta, nastali prilikom pričvršćivanja medaljona na posudu. Unatoč nepažljivoj obradi može se prepoznati scena borbe amazonke i Grka u kojoj je uspješno izražena napetost pokreta, vidljiva najbolje u ispruženoj nozi i uzdignutoj ruci Grka. Scena amazonmahije je vrlo česta na keramičkim reljefima. Slična našoj nalazi se na gutusu iz Miinchena,¹⁸ a kao uzor su mogli poslužiti reljefi sa sarkofaga¹⁹ ili možda reljef sa mauzoleja u Halikarnasu (koji se pripisuje Skopasu) na kojem vidimo istu napetost pokreta. Scena u vrlo fino modeliranom plitkom reljefu, (kat. br. 12, T. 4 : 2) vezana je za Dionisov kult — smrt Penteu-

¹³ H. Winnefeld, *Hellenistische Silberreliefs in Antiquarium der Königlichen Museum, Berlin*, 1908, T. I.

¹⁴ R. Pagenstecher, o.c, p. 108, T. 23:252b, 252h.

¹⁵ R. Pagenstecher, o.c, p. 110.

¹⁶ R. Pagenstecher, o.c, p. 113, fig. 48, T. 25:18.

¹⁷ M. Bieber, *The sculpture of the Hellenistic age*, New York, 1955 cf. fig. 61.

¹⁸ R. Pagenstecher, o.c, p. 102, T. 22:210g.

¹⁹ M. Bieber, o.c, cf. fig. 252.

sa.²⁰ Penteus i pantera koja ga napada, u prvom planu, i Menada s kopljem, u drugom planu, prikazani su u pokretu koji pokazuje neklasičnu žestinu. Lica nisu izražena, dok tanak sloj sjajnog crnog firnisa ističe pokret i lijepo modelirana tijela. Po finoći izrade možemo ga datirati u vrijeme cvata proizvodnje (druga polovina 3. st. p.n.e.) i pripisati možda nolanskoj radionici. Gotovo identičan prikaz ove scene nalazimo na gutusima iz Gottigena i Heidelberga.²¹ Kod gutusa iz Göttingena možemo dapače pretpostaviti upotrebu istog pečata. Prikaz Nereide na hipokampu (kat. br. 13, T. 6:3) stješnjen je u okvir medaljona. Ova gotovo lirska scena Nereide čiji su ženski atributi izraženi samo na tijelu, jaše na hipokampu s repom svinutim u finoj zaobljenoj liniji. Reljef je rađen mekim linijama bez oštrih kontura. Ispod hipokampa valovitim linijama naznačeni su morski valovi. Po finoći izrade i po praksitelovskoj ljupkosti možemo pretpostaviti da bi i ovaj gutus mogao pripadati nolanskoj proizvodnji i to iz vremena cvata reljefne keramike, što bi donekle odgovalalo i prikazu Nereide na gutusu iz Heidelberga.²²

Drugom tipu iz naše zbirke pripadaju samo četiri gutusa, koji se međusobno razlikuju po obliku izljevka. Kod tri primjerka izljevak je modeliran u obliku više ili manje plastične stilizirane lavlje glave (kat. br. 19, si. 1,2; kat. br. 20, T. 2 : 3. kat. br. 22). S našeg područja poznata su tri takva gutusa nađena na Visu.²³ Kod četvrtog gutusa je izljevak gladak i zadebljan pri vrhu, (kat. br. 21, T. 1:3). Jedan gutus istog tipa sa sačuvanom glavom Meduze u medaljonu čuva se u zbirci Califano.²⁴ Unutar ovog tipa posebno se ističe gutus (kat. br. 19, si. 1, 2), jedini ovoga tipa na kojem je sačuvan medaljon s reljefom. Prikazana je negroidna glava u visokom reljefu s plastično modeliranim licem i izraženim karakterističnim crtama. Na ovom tipu s izljevkom u obliku lavlje glave često se na medaljonu javlja glava crnca.²⁵ Ono što naš primjerak izdvaja od ostalih do sada opisanih gutusa jest izuzetna kvaliteta izrade i firnisa, te otvor na dnu posude koji pomoću tubusa doseže gotovo do poklopca. Taj otvor je služio za punjenje posude tako da se ona uranjala u tekućinu.²⁶

Treći tip zastupljen je samo jednim primjerkom (kat. br. 23, T. 2: 1,2) koji također ima na dnu otvor, koji pomoću tubusa doseže gotovo do poklopca, ali se po zvonolikom obliku tijela razlikuje od svih primjeraka gutusa iz naše zbirke. Oblikom je sličan gutusima iz Kiela i Kopenhagena,²⁷ koji imaju isti sistem za punjenje, samo što umjesto medaljona s reljefom ima imitaciju poklopca s hvataljkom kakva se javlja npr. na gutusu iz Pariza.²⁸ Za razliku od gutusa iz Kiela i Kopenhagena, koji su djelomice oslikani pa stoga datirani u 4 st. pr.n.e. naš ima naslikane samo koncentrične kružnice na dnu oko otvora, trbuh još nije rasčla-

²⁰ W. H. Roscher, *Ausführliches Lexikon der Griechischen und Römischen Mythologie*, Leipzig, 1902-1909, p. 1926 sqq.

²¹ R. Pagenstecher, o.c., p. 92, fig. 45, T. 2, 192b.

- R. Pagenstecher, o.c., p. 101, 23:207b.

- P. Lisičar, *Cenni sula ceramica antica*, *Archaeologia Jugoslavica* XIV, 1973, p. 17, T. XV: 52a, T. XVI ; 52b-c

²⁴ R. Pagenstecher, o.c., p. 113, fig. 48.

²⁵ R. Pagenstecher, o.c., p. 112, T. 25:263c, 262b.

- Posude sa sličnim unutrašnjim sistemom služile su za vadenje.

²⁷ K. Schauenburg, o.c., T. 53:1, 2, 3; T. MU.

²⁸ K. Schauenburg, o.c., T. 55:1, 2.

njen kanelurama, a jedina reljefna dekoracija je izljevak u obliku stilizirane lavlje glave. Sve to upućuje da je ovaj gutus raniji od ostalih iz naše zbirke, vjerojatno s kraja 4. st.p.n.e ili početka 3. st.p.n.e.

Za gutuse obrađene u ovom radu ne posjedujemo podatke o mjestu nalaza. Iz analize oblika, načina izrade, te stilskih karakteristika reljefa gutusa iz naše zbirke može se zaključiti da su to radovi južnoitalskih radionica, apulskih ili campanskih, i da ih možemo pripisati stilu Cales-a. Predstavljaju jedan od tipičnih helenističkih proizvoda na kojem su vrlo sretno spojeni elementi različitog porijekla. Analizirajući ih i uspoređujući ih sa srodnim primjercima iz drugih zbirki, možemo također zaključiti da najstariji primjerak iz naše zbirke potječe s kraja 4. st. p.n.e dok bi nekolicina kvalitetno izrađenih gutusa mogli pripasti cvatu proizvodnje, odnosno drugoj polovici 3. st.p.n.e, a ostali primjerci pripadali bi vremenu 3-2. st.p.n.e.

KATALOG

1. Tip I, varijanta B, inv. 845 T. 1 : 1, T. 5 : 3
Noga profilirana, rub izljevka viseći i profiliran. Glina žuto-smeđa. Vidljivi su tragovi smeđeg firinsa. Rame ukrašeno s dvije urezane koncentrične kružnice. U dvostruko profiliranom medaljonu reljefna glava bradatog satira. Iz bujne, zmijski modelirane kose vire kozje uši. Brada je oblikovana na isti način. Vis. 226 mm, di. 146 mm, vis. izljevka 90 mm, noga: vis. 41 mm, prom. 80 mm. Apulia, 3. st. p. n. e.
2. Tip I, varijanta A, inv. 840 T. 1 : 2, T. 4 : 2
Noga profilirana, vrlo nizak izljevak s profiliranim rubom. Glina crvenkasta. Cijela posuda, osim trake na nozi, prevučena crnim sjajnim firnisom, mjestimice oštećenim. Trbuh ukrašen vertikalnim gustim kanelurama. Na medaljonu je reljefna glava Zeusa. Plastično modelirano lice uokvireno kosom i bradom. Vis. 96 mm, di. 90 mm, vis. izljevka 40 mm, noga: vis. 20 mm, prom. 53 mm. Apulia, 3. st. p. n. e.
3. Tip I, varijanta B, inv. 837 T. 3 : 1,2
Noga profilirana, tijelo izrazito spljošteno, rub izljevka viseći i profiliran. Glina crvenasta. Cijela posuda, osim trake na nozi, prevučena crnim sjajnim firnisom dobre kvalitete, mjestimice oštećenim. Trbuh ukrašen plitkim vertikalnim kanelurama. U trostruko profiliranom medaljonu prikaz grifona u plitkom reljefu, koji pokriva cijelu njegovu površinu. Vis. 111 mm, di. 108 mm, vis. izljevka 60 mm, noga: vis. 20 mm, prom. 60 mm. Campania (Nola?), 3. st. p. n. e.
4. Tip I, varijanta A, inv. 853 T. 3 : 3,4
Noga profilirana, izljevak s neprofiliranim rubom. Ručka nedostaje, glina crvena. Cijela posuda prevučena crnim sjajnim firnisom dobre kvalitete. Trbuh ukrašen širokim, plastično istaknutim vertikalnim kanelurama. U dvostruko profiliranom medaljonu, koji je malo utisnut, prikaz školjke u visokom reljefu. Vis. 83 mm, di. 98 mm, vis. izljevka 40 mm, noga: vis. 9 mm, prom. 55 mm. Campania, 3. st. p. n. e.

- 5. Tip I, varijanta A, inv. 839 T. 4 : 1
Noga profilirana, tijelo izrazito spljošteno, polovica izljevka nedostaje, glina crvenkasta. Cijela posuda, osim trake na nozi, prevučena crnim firnisom slabije kvalitete, mjestimice providnim. Trbuh ukrašen vrlo plitkim i gustim vertikalnim kanelurama. U dvostruko profiliranom i nešto uzdignutom medaljonu glava Dionisa u visokom reljefu, manja od medaljona. Vrlo fino modelirano lice uokvireno bujnom kosom i bradom, koja je oblikovana u valovite pramenove.
Sačuvana vis. 86 mm, di. 107 mm, noga: vis. 21 mm, prom. 75 mm.
Apulia, 3. st. p. n. e.
6. Tip I, varijanta A, inv. 838 T. 4 : 4
Noga profilirana, vrlo nizak izljevak s profiliranim rubom. Glina crvenkasta. Cijela posuda prevučena tankim slojem crnog sjajnog firnisa dobre kvalitete. Trbuh ukrašen plićim širim vertikalnim kanelurama. U dvostruko profiliranom medaljonu vinogradarska genre scena u plitkom reljefu. Prikazana je ženska sjedeća figura u profilu lijevo, obučena u dugu nabranu haljinu, oko nje vinova loza i tirsos.
Vis. 81 mm, di. 100 mm, vis. izljevka 31 mm, noga: vis. 11 mm, prom. 61 mm.
Campania, 3. st. p. n. e.
7. Tip I, varijanta A, inv. 850 a T. 4 : 3
Noga profilirana, tijelo izrazito spljošteno, rub izljevka viseći i profiliran. Glina crvenkasta. Cijela posuda, osim trake na nozi, prevučena crnim sjajnim firnisom dobre kvalitete. Trbuh ukrašen kosim plitkim kanelurama. U medaljonu glava Meduze. Široko lice uokviruje uredno složena kosa.
Vis. 90 mm, di. 92 mm, vis. izljevka 15 mm, noga: vis. 14 mm, prom. 50 mm.
Apulia?, 3. st. p. n. e.
8. Tip I, varijanta A, inv. 1165 T. 5 : 1
Noga profilirana, rub izljevka profiliran. Glina crvenkasta. Cijela posuda, osim trake na nozi, prevučena crnim firnisom bez naročitog sjaja. Trbuh ukrašen plitkim vertikalnim kanelurama. U medaljonu, koji je nešto uzdignut, prikazana je glava satira u visokom reljefu s toreutski precizno izrađenom kosom i bradom u pramenovima.
Vis. 135 mm, di. 104 mm, vis. izljevka 60 mm, noga: vis. 25 mm, prom. 75 mm.
Apulia, 3 st. p. n. e.
9. Tip I, varijanta A, inv. 847 T. 5 : 2
Noga profilirana, tijelo izrazito spljošteno. Glina crvenkasta. Cijela posuda, osim trake na nozi, prevučena crnim firnisom dobre kvalitete, mjestimice oštećenim. Trbuh ukrašen vrlo plitkim, gustim, kosim kanelurama. U medaljonu glava bradatog satira s kozjim ušima. Kosa i brada zmijoliko modelirane.
Vis. 96 mm, di. 91 mm, vis. izljevka 45 mm, noga: vis. 25 mm, prom. 52 mm.
Apulia, 3. st. p. n. e.
10. Tip I, varijanta B, inv. 846 T. 5 : 4
Noga dvostruko profilirana, tijelo izrazito spljošteno, rub izljevka profiliran. Glina žućkasto-crvenkasta. Cijela posuda je prevučena crno-sivim firnisom. Trbuh ukrašen plitkim širokim kanelurama. U dvostruko profiliranom meda-

ljonu glava satira. Kosa i brada bez kovrča zrakasto se šire.

Vis. 87 mm, di. 102 mm, vis. izljevka 39 mm, noga: vis. 14 mm, prom. 56 mm. Campania?, 3. st. p.n.e.

11. Tip I, varijanta A, inv. 852 T. 6 : 1
 Noga profilirana, izljevak nedostaje. Glina žućkasta. Cijela posuda, osim trake na nozi, prevučena crnim firnisom metalnog sjaja dobre kvalitete. Trbuh ukrašen vertikalnim urezima. U medaljonu, koji je nešto uzdignut, u plitkom reljefu scena amazonomahije.
 Vis. 65 mm, di. 91 mm, noga: vis. 24 mm, prom. 49 mm.
 3. st. p. n.e.
12. Tip I, varijanta A, inv. 849 T. 6 : 2
 Noga profilirana, rub izljevka viseći i profiliran. Glina žućkasta. Cijela posuda, osim trake na nozi, prevučena crnim sjajnim firnisom dobre kvalitete. Trbuh ukrašen plitkim vertikalnim kanelurama. Medaljon s vrlo fino izrađenim plitkim reljefom koji prikazuje smrt Penteusa.
 Vis. 95 mm, di. 90 mm, vis. izljevka 47 mm, noga: vis. 16 mm, prom. 55 mm. Campania, (Nola?), 3. st.p.n.e.
13. Tip I, varijanta A, inv. 851 T. 6 : 3
 Noga profilirana, tijelo izrazito spljošteno, rub izljevka zadebljan, viseći i profiliran. Glina crvenkasta. Cijela posuda, osim trake na nozi, prevučena sivo-smeđim firnisom bez sjaja, slabije kvalitete, mjestimice providnim. Trbuh ukrašen plitkim kanelurama. U medaljonu prikaz Nereide na hipokampu u plitkom reljefu.
 Vis. 98 mm, di. 91 mm, vis. izljevka 42 mm, noga: vis. 26 mm, prom. 26 mm. Campania (Nola?), 3. st. p.n.e.
14. Tip I, varijanta B, inv. 841 T. 6 : 4
 Noga profilirana, tijelo izrazito spljošteno, rub izljevka profiliran. Glina žućkasta. Cijela posuda, osim trake na nozi, prevučena sjajnim crnim firnisom mjestimice providnim. Trbuh ukrašen dubljim, širim skošenim kanelurama. Na medaljonu scena iz Orestije. S lijeve strane muški lik ogrnut plaštem napada nagu ženu koja kleči, leđima okrenuta prema napadaču.
 Vis. 94 mm, di. 106 mm, vis. izljevka 45 mm. noga: vis. 11 mm, prom. 57 mm. Campania (Nola?), 3. st. p.n.e.
15. Tip I, varijanta A, inv. 844
 Noga profilirana, izljevak izrazito koso položen, rub profiliran. Glina crvenkasta. Firnis crn, vrlo fine kvalitete, srebrnim sjajem pokriva cijelu posudu, osim trake na nozi. Trbuh ukrašen kosim vrlo plitkim urezima. Medaljon s glavom Nereide? en face.
 Vis. 160 mm, di. 127 mm, vis. izljevka 73 mm, noga: vis. 29 mm, prom. 71 mm. Apulia, 3 st. p.n.e.
16. Tip I, varijanta A, inv. 850
 Noga profilirana, tijelo izrazito spljošteno, rub izljevka viseći i profiliran. Glina crvenkasta. Cijela posuda, osim trake na nozi, prevučena sjajnim firnisom dobre kvalitete mjestimice oštećenim. Trbuh ukrašen vrlo gustim plit-

kim kanelurama. U medaljonu glava mladog Dionisa, kojem kosa u valovitim pramenovima pada uz lice.

Vis. 87 mm, di. 92 mm, vis. izljevka 47 mm, noga: vis 12 mm, prom. 48 mm.
3 st. **p.n.e.**

17. Tip I, varijanta A, inv. 866

Noga profilirana, izljevak je slomljen pri dnu. Glina crvenkasta. Cijela posuda prevučena crno-sivim firnisom bez naročitog sjaja. Trbuh ukrašen širokim plitkim vertikalnim kanelurama. Medaljon s reljefom nedostaje.

Sač. vis. 53 mm, di. 85 mm, noga: vis 12 mm, prom. 51 mm.

18. Tip I, varijanta B, inv. 854

Noga profilirana, tijelo gondolasto zaobljeno, rub izljevka profiliran. Glina crvenkasta. Cijela posuda prevučena crnim sjajnim firnisom dobre kvalitete. Disk nisko uvučen sa centralnim otvorom, medaljon s reljefom nedostaje. Vis. 78 mm, di. 87 mm, vis. vrata 32 mm, noga: vis. 10 mm, prom. 48 mm.

19. Tip II, inv. **862**

si. 1, 2

Postolje profilirano, izljevak modeliran reljefno u obliku lavlje glave. Glina žućkasta, cijela posuda, osim dna, prevučena crnim sjajnim firnisom vrlo fine kvalitete. Na dnu je otvor koji pomoću tubusa doseže gotovo do poklopca posude. Trbuh ukrašen plićim, gustim, vertikalnim kanelurama, koje su na ramenu omeđene koncentričnim kružnicama, preko kojih je urezan ukras malih jezičaca. U medaljonu negroidna glava u visokom reljefu. Plastično modelirano lice sa širokim nosom, debelim usnicama i kovrčavom kosom.

Vis. 65 mm, di. 106 mm, postolje: vis. 8 mm, prom. 68 mm.

Campania ?, 3. st. p.n.e.

20. Tip II, inv. **863**

T. 2 : 3

Neprofilirano postolje, izljevak oblikovan reljefno u obliku stilizirane lavlje glave. Griva je samo naznačena urezima. Cijela posuda prevučena crnim firnisom srednjeg sjaja. Trbuh ukrašen dubokim, lijepo oblikovanim kanelurama. Medaljon nedostaje. Centralni otvor obrubljen plastičnim prstenom, a s unutrašnje strane uski rub za držanje medaljona.

Vis. 63 mm, di. 93 mm, postolje: vis. 5 mm, prom. 65 mm.

21. Tip II, inv. **864**

T. 1 : 3

Postolje profilirano, uski izljevak zadebljan pri vrhu. Glina žućkasta. Cijela posuda prevučena crnim firnisom. Trbuh ukrašen dublim vertikalnim kanelurama. Medaljon nedostaje. Centralni otvor oblikovan isto kao kod broja 20. Vis. 60 mm, di. 97 mm, postolje: vis. 6 mm, prom. 65 mm.

22. Tip II, inv. **1166**

Postolje profilirano, izljevak u obliku stilizirane lavlje glave. Glina crvenkasta. Trbuh ukrašen širim plićim kanelurama. Medaljon nedostaje. Centralni otvor isti kao kod prethodnog, a oko njega urezan ukras palmeta spojenih zaobljenom linijom.

Vis. 72 mm, di. 60 mm, postolje: vis. 12 mm, prom. 60 mm.

23. Tip III, inv. 865

T. 2 : 1, 2

Stajajući prsten profiliran, izljevak modeliran u obliku stilizirane lavlje glave. Griva naznačena nizom gustih koncentričnih ureza. Ručka trakasta i kaneli-

rana. Glina crvenkasta. Firnis bez posebnog sjaja. Na dnu je otvor koji pomoću tubusa doseže gotovo do poklopca, oko njega crnim firnisom nacrtane koncentrične kružnice. Na mjestu reljefa je hvataljka.

Vis. 83 mm, di. 86 mm, stajaći prsten: vis. 4 mm, prom. 72 mm.

4—3. st. p.n.e.

POPIS I SADRŽAJ TABLI
TAFELNVERZEICHNIS

Tabla 1

Tafel 1

1. Guttus kat. 1 inv. 845; 2, Guttus kat. 2 inv. 840; 3, Guttus kat. 21 inv. 864.

Tabla 2

Tafel 2

1-2, Guttus kat. 23 inv. 865; 3, Guttus kat. 20 inv. 863.

Tabla 3

Tafel 3

1-2, Guttus kat. 3 inv. 837; 34, Guttus kat. 4 inv. 853.

Tabla 4

Tafel 4

1, Guttus (medaljon-medaillon) kat. 5 inv. 839; 2, Guttus (medaljon-medaillon) kat. 2 inv. 840; 3, Guttus (medaljon-medaillon) kat. 7 inv. 850; 4, Guttus (medaljon-medaillon) kat. 6 inv. 838.

Tabla 5

Tafel 5

1, Guttus (medaljon-medaillon) kat. 8 inv. 1165; 2, Guttus (medaljon-medaillon) kat. 9 inv. 847; 3, Guttus (medaljon-medaillon) kat. 1 inv. 845; 4, Guttus (medaljon-medaillon) kat. 10 inv. 846.

Tabla 6

Tafel 6

1, Guttus (medaljon-medaillon) kat. 11 inv. 852; 2, Guttus (medaljon-medaillon) kat. 12 inv. 849; 3, Guttus (medaljon-medaillon) kat. 13 inv. 851; 4, Guttus (medaljon-medaillon)

SLIKE U TEKSTU
ABBILDUNGEN

Slika 1

Abbildung 1

Guttus kat. 19 inv. 862

Slika 2

Abbildung 2

Guttus (medaljon- medaillon) kat. 19 inv. 862

ZUSAMMENFASSUNG

HELLENISTISCHE *GUTTI* AUS DER SAMMLUNG DES ARCHAOLOGISCHEN MUSEUMS IN ZAGREB

Das besondere Kennzeichen der »Guttus« genannten Gefäße ist der sehr enge Ausguß durch den die Flüssigkeit nur sehr langsam und tropfenweise ausfließen kann. Der Name Guttus kommt von dem lateinischen Wort guttatim, das »Tropfen für Tropfen ausrinnen« bedeutet.¹ In der Terminologie der römischen Keramik und des Glases werden mit diesem Namen Gefäße von verschiedener Form benannt die einen engen Ausguß haben. Die in der vorliegenden Abhandlung behandelten hellenistischen Gutti haben einen gedrückten, kugelförmigen Gefäßkörper mit ringförmigem Henkel der seitlich zum Ausguß angebracht ist, und sie stehen auf höherem oder niedrigerem ringförmigen Fuß. Sie wurden in Palästen und Thermen zur Aufbewahrung von duftenden Ölen oder zum Handwaschen, aber auch für die Aufbewahrung von Speiseöl und zum Ausschöpfen von Wein gebraucht. Im sakralen Bereich wurden sie für die Aufbewahrung von Opferöl benutzt. Außerdem gebrauchte man sie zum Füllen von Lampen des offenen Typs.

In der Sammlung Nugent des Archäologischen Museums in Zagreb, die im Jahre 1894 erworben wurde, und an die tausendfünfhundert schwarz- und schwarzrotfigurige Vasen enthält, befinden sich auch 23 schwarz gefirnifte Gutti ohne ornamentale Verzierungen, denn man wollte den Blick von den Rändern der Gefäße auf die Mitte lenken, wo sich ein Reliefmedaillon befand. Der Bauch ist mit plastischen Kanneluren verziert, und das ganze Gefäß ist mit schwarzem Firnis überzogen, dem man durch Beigabe von Blei einen metallenen Glanz zu geben trachtete. Eine Bemalung des Gefäßkörpers und Unterstreichung des Reliefs mit Farbe, wie das bei den Gutti aus dem 4. Jahrhundert v. Ch. üblich war, kommen nicht vor. Augenscheinlich befolgte man bei der Anfertigung der Gutti das Prinzip der Metalltechnik, indem der Ausguß, der Henkel und das Medaillon gesondert angefertigt wurden und dann mit dem Gefäß verbunden wurden, so daß man an den Rändern der Medaillons öfter Fingerabdrücke findet, die bei der Zusammenfügung entstanden sind.⁸ Dieses Anfertigungsprinzip der Medaillons war für die Massenproduktion der Reliefs günstig. Es gab keine künstlerische Einzelanfertigung mehr und dieselben Masken, Köpfe oder Darstellungen können an mehreren Gutti sowie auch anderen mit Reliefs geschmückten Gefäßarten gefunden werden. Es ist bekannt, daß in der Produktion apulischer Zentren, wie: Ruvo, Canosa, Lecce, Tarent und Bari, sowie auch der campanischen Zentren: Cales, Calvi, Capua und Teano der Guttus einen bevorzugten Platz einnahm.⁹ Von den campanischen keramischen Zentren ist Cales sehr bedeutend, obwohl es nur einen kleineren Teil der keramischen Industrie repräsentiert. Nur die Meister aus Cales haben zur Blütezeit der Produktion, in der zweiten Hälfte des 3. Jahrhunderts, ihre Gefäße signiert indem sie einen Stempel mit ihrem Namen und dem Herstellungsort anbrachten, womit sie die Herkunft und Qualität des Produktes unterstreichen wollten,¹⁰ Nur ein signierter Guttus ist bekannt, und zwar mit dem Namen Attilius,¹¹

Bei den Gutti, die um die aus Cales stammenden signierten Schalen gruppiert werden können, und zwar wegen der Ähnlichkeit der Reliefs am Schalenboden und der ganzen Ausführung, kann man von einem Calesischen Stil sprechen ohne Rücksicht auf den Fundort oder den Ort der Entstehung. Mit den schönsten Reliefs mit Szenen von kämpfenden Reitern, Amazonen und Griffonen sind an die zehn Gutti geschmückt, die aus Nola stammen, so daß auch das Bestehen einer Werkstatt in Nola, im südöstlichen Teil Campaniens, vermutet werden kann.

Aufgrund ihrer Form können wir die Gutti aus unserer Sammlung in drei grundlegende Typen einteilen:

Typ I. — Runder, gedrückter Gefäßkörper auf einem Fuß. Röhrenförmiger, oben verbreiteter Ausguß mit umgestülptem Rand. Ringförmiger Henkel, der seitlich zum Ausguß angebracht ist. Auf der oberen Fläche Medaillon mit Reliefdarstellung.

Variante A — niedrigerer Fuß und mehr oder minder schräg gestellter Hals.

Variante B — ausgesprochen hoher Fuß und ganz vertikaler Hals.

Typ II. — Runder, gedrückter Gefäßkörper auf niedrigem Fuß. Sehr kurzer Ausguß. Ringförmiger Henkel seitlich zum Ausguß angebracht. Auf der oberen Fläche Medaillon mit Reliefdarstellung.

Typ III. — Glockenförmiger Gefäßkörper mit breitem stehenden Ringfuß und sehr kurzem Ausguß. Ringförmiger Henkel, der seitlich zum Ausguß angebracht ist. Auf der oberen Fläche Medaillon.

Der grundlegende Unterschied zwischen dem ersten und dem zweiten Typ liegt in der Länge und Form des Ausgusses, während sich der dritte Typ von den beiden vorhergehenden durch die Form des Gefäßkörpers unterscheidet. Innerhalb der einzelnen Typen kommen ebenfalls Unterschiede in der Form vor. Die größte Anzahl der Gutti gehört dem Typ I. an, bei dem man apulische und campanische Merkmale in Form und Verzierung beobachten kann. Die Höhe des profilierten Fußes variiert von hoch bis ganz niedrig. Der Gefäßkörper ist mehr oder minder gedückt, und der Ausguß kurz und schön gebogen, oder aber lang und gerade, vertikal oder schräg gestellt, mit profiliertem, manchmal überhängendem Rand. Bei Gutti dieses Typs ist die Oberfläche des Gefäßkörpers mit schmälere oder breitere, flache oder tiefere Kanneluren verziert. Die Letzteren können aber auch nur durch Einschnitte markiert sein. Die Qualität und Farbe des Firnisses variiert ebenfalls von glänzendem Schwarz bis zu einem grau-schwarz und Braun-Grau ohne nennenswerten Glanz, das stellenweise durchsichtig ist. Die Farbe des Tons ist hauptsächlich rötlich, und bei einigen gelblich oder gelblich-rot. Aus dieser Gruppe könnte man wegen der massiven Form (hoher Fuß, langer gerader Hals), der seichten Kanneluren, dem ungefirnissten Band am Fuß und den Reliefköpfen in den Medaillons die Gutti Kat. Nr. 1, 2, 5, 8, 9 und 15 als apulische unterscheiden, während ein niedrigerer Fuß, ein fein geschwungener kürzerer Ausguß, sorgfältig modellierte tiefere Kanneluren und Medaillonszenen in flachem Relief von sehr feiner Ausführung für Gutti der campanischen Produktion charakteristisch sind, wie man an den Exemplaren Kat. Nr. 4, 6, 12 und 14 sehen kann. Bei den übrigen Gutti aus dieser Gruppe kann die Herkunft nicht bestimmt werden.

Auf den Medaillons, deren Fläche durch Größe und Form definiert ist, sind Motive aus der griechischen Mythologie dargestellt. Der größte Teil ist an den Dionysoskult gebunden, was wahrscheinlich mit der Anwendung des Guttus in Verbindung stand. Es treten mythologische Figuren und Köpfe in Hoch- und Flachrelief auf: Dionysos, Satyr, Mänade, Zeus, Meduse und mythologische Szenen in flachem Relief: Amazonomachie, Tod des Pentheus, Nereide am Hypoerampus Szene aus der Orestie, Weinorgienszene und Darstellung eines Griffons. Die Reliefs unterscheiden sich wesentlich durch ihre stilistischen Merkmale und durch die Art und Feinheit der Ausführung. Sie zeigen Ungleichmäßigkeiten in der Detailbehandlung und in dem weit gespannten Bogen von der realistischen Darstellung bis zur Schematisierung.

Dem zweiten Typ gehören in unserer Sammlung nur vier Guttus an, die sich untereinander durch die Form des Ausgusses unterscheiden. Bei drei Exemplaren ist er als ein mehr oder minder plastisch stilisierter Löwenkopf geformt, und beim vierten ist er glatt und nach oben zu verdickt. Innerhalb dieses Typs sticht der Guttus Kat. Nr. 19, Abb. 1, 2 besonders hervor, bei dem als einzigen das Medaillon erhalten ist. Darauf sieht man einen negroiden Kopf in Hochrelief mit plastisch modelliertem Gesicht, und ausgeprägten charakteristischen Gesichtszügen. Das was ihn von den anderen, früher beschriebenen Guttus unterscheidet, ist die hohe Qualität der Ausführung und des Firnisses, sowie die Öffnung am Boden des Gefäßes, die mittels eines Tubus bis fast zum Deckel heraufreicht. Diese Öffnung diente zum Anfüllen des Gefäßes das zu diesem Zweck in die Flüssigkeit eingetaucht wurde.

Der dritte Typ ist durch nur einen Guttus vertreten, der sich durch die glockenförmige Bildung des Gefäßkörpers von allen bisher beschriebenen Guttus unserer Sammlung unterscheidet. Er hat ebenfalls eine Öffnung im Boden die mit dem Tubus fast bis zum Deckel reicht. Um die Öffnung sind konzentrische Kreise gemalt. Der Gefäßkörper ist schmucklos und die einzige Reliefdekoration ist der Ausguss in Form eines stilisierten Löwenkopfes. Alles das weist darauf hin, daß dieser Guttus jünger ist als die übrigen, vielleicht vom Ende des 4. oder Anfang des 3. Jahrhunderts v. Ch.

Wir verfügen für die in dieser Abhandlung behandelten Guttus über keinerlei Angaben in Bezug des Fundortes, und auch nicht über grundlegende Angaben der Fundumstände. Aus der Analyse der Form, der Art der Ausführung und den stilistischen Merkmalen der Reliefs der Guttus aus unserer Sammlung kann man schließen, daß es sich um Werke sizilischer Werkstätten handelt, und zwar apulischer oder campanischer, und daß wir sie dem Calabrischen Stil zuordnen können. Sie repräsentieren ein typisch hellenistisches Produkt, bei dem sich Elemente verschiedener Herkunft sehr geschickt verbinden. Anhand ihrer Analyse und durch Vergleiche mit verwandten Exemplaren in anderen Sammlungen kann man auch darauf schließen, daß das älteste Exemplar aus unserer Sammlung vom Ende des 4. Jahrhunderts v. Ch. stammt, während einige qualitativ ausgeführte Guttus der Blütezeit der Produktion zugeschrieben werden können, beziehungsweise der zweiten Hälfte des 3. Jahrhunderts v. Ch., und die übrigen Exemplare könnten der Zeit vom 3. bis 2. Jahrhundert v. Ch. angehören.

1

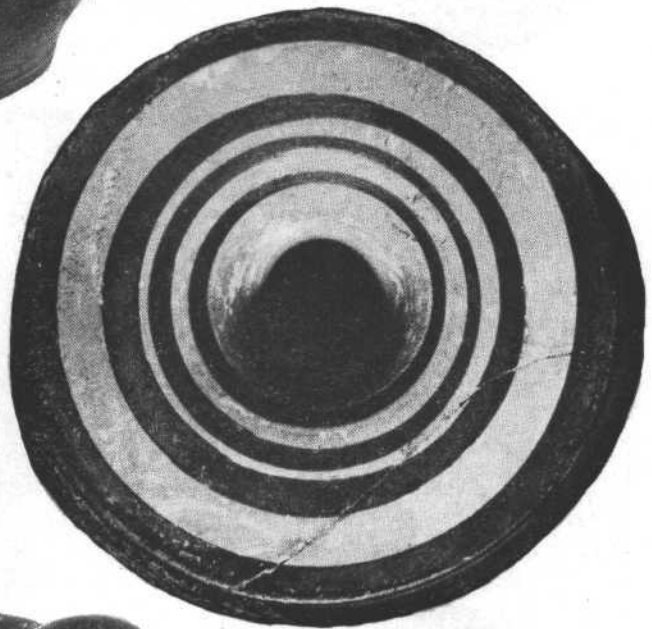
2

3

1

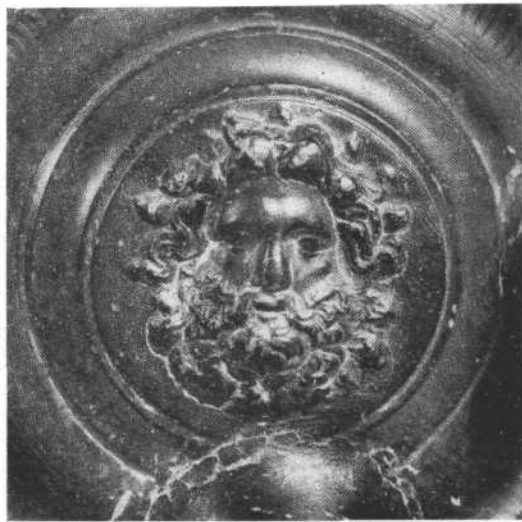

2

3

1

2

3

4

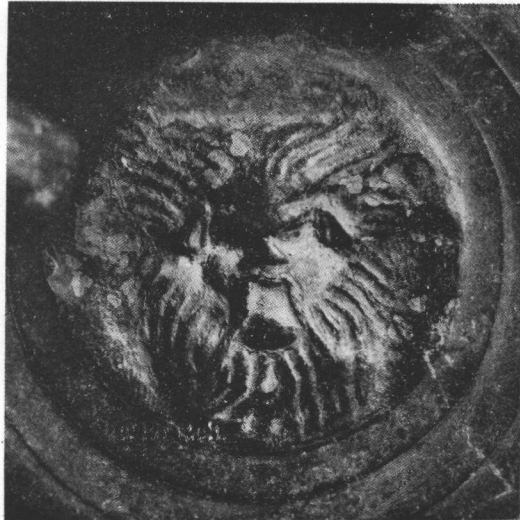
1

2

3

4

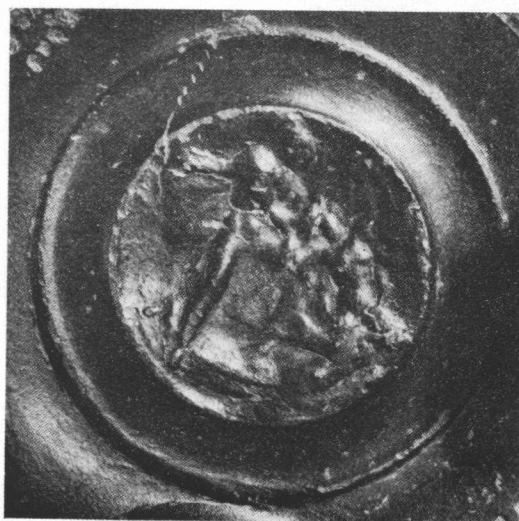
1

2

3

4